

La perdiu canta

(ALDC, VII, 1579. La perdiu canta)

L'enunciat, *cantar*, designa '[la perdiu] emetre una veu o soroll característic'; procedeix del llat. CANTARE, inicialment de valor intensiu, que va substituir CANERE, que tenia el desavantatge de la seva conjugació irregular; *canere* es podia aplicar a ocells (*cornix* 'cornella', *luscinia* 'rossinyol') i, en cat., *cantar* també (es podia dir, per ex., del gall, s. XIII); substantius: *cantit* 144, 152, probable var. de *cantic*; deverbals *cant* 1, 7, 13-15, 56, 93, 96, 124, 158. Tret d'aquest cas, de clar heretatge llatí, els significants que expressen aquest concepte es basen en una onomatopeia força variable; vet-ne aquí unes mostres, segons manifestació dels inf., que en certs casos ajuden a interpretar l'origen d'alguns dels mots elencats: "Quan canta, la perdiu fa" (el resultat es pot repetir dues o tres vegades) *catatx[ε]c* 22, *catx[ε]* 40, *catx[ɔ]* 54, *tx[ε]c-tx[ε]c* 157, *x[ε]c-x[ε]c* *catatx[ε]c* 16, *txacatatxac* 19 (el mascle), *txacatatxà* 86, *txarrac txac txac[ɔ]c* 172, *tx[ɔ]c txocotx[ɔ]c* 128, *txocxac[ɔ]t* 166, *g[ɔ]c-g[ɔ]c* 163, *coletxetxé* 139; de vegades es distingeix el cant del mascle (*ratxar* 45) del de la femella (*cantar* 45). També abunden les mimologies, que interpreten el resultat en llenguatge articulat generalment de ritme trisil·làbic, a voltes coincident amb les mimologies de la guatlla (cf. mapa 981): "blat segat" 13, "blat colrat" 90, 95, "palpa-la" 168 (var. *pampalà* 170), "cagats caçadors" 48, "fa sa (a)metla" 71, "fotut, tu" 71, "sota la garbereta està" 116, "corentet" 115; "fregeix peix" (Alt Empordà, Verdaguer, ap. DCVB).

Per als mots usats en aragonès, cf. *ALEANR*, làmina núm. 570.

Ratxar apareix a voltes amb la var. *r[e]txar* 45, 65, 119, 121, 123, canvi condicionat per l'onomatopeia o per la palatal següent. *Escotxinar* (var. *escatxinar* 27) s'ha format sobre *cotxinar* 30, que parteix de la base *sktx*; el segment *es-* (*as-*) és analògic d'altres verbs com *escotxegar* (var. ensordida, *escotxecar* 123, potser des de **escotxec*), *escateiar* 44, *escatenyejar* 44; semblantment, d'un costat, *escatxexiejar* 135 i, de l'altre, *cotitjar* 78, *cotitjar* 156, *corritxar*. *Coletejar* (cf. el cant *coletxetxé* 139) presenta les var. *coletejar* 132, *coletejar* 152, 182, *coletxejar* 139, *colestrejar* 151, *colestrejar* 122 formades amb el suf. intensiu *-ejar* (*-etjar/-etjar*) (< -IDIARE) com *currucutetjar* 186, *corentejar* 118, *golontetjar* 118, *xoquetjar* 181, *cocletxar* 159 (*cloqueig* 52, deverbals de **cloquejar*), amb apitxament, dit sobretot de les gallines; s'allunyen de les formes amb palatal *porrotar* 184 i *parpalar* 190, aquesta basada en la mimologia *palpa-la* 168, amb dissimilació de bategants. *Cornar* 82, der. de *corn* (< CÖRNU), és una extensió de 'sonar el corn' cap a 'fer un soroll semblant al del corn'. Cal tenir en compte, finalment, locucions com *fer esclafits* 82, pel soroll sec del cant; *fer la castanyeta* 151, pel petar de les castanyoles; *fer bellotes* 182.

Geolingüísticament, *cantar* és un mot general; *ratxar* ocupa una àrea del cat. central, compartida pel men. (que sovint manifesta semblants paral·lelismes, que no trobem a la resta del bal.); *corritxar* és propi del mall., i la resta de significants es troben dispersos localment.

Són mots normatius *cantar*, *escotxinar*, *escotxegar*, des del DGJ, 1932; *ratxar*, des del DIECJ, 1995.

